

2. Васечко Л. О. Еволюція прав людини під впливом процесів глобалізації / Л. О. Васечко // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 121-126.
3. Удовика Л. Г. Глобалізація як критерій типології національних правових систем / Л. Г. Удовика // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 72. – С. 21-27.
4. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатовського. – К.: «РУМЕС», 2017. – 592 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 року. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 22.04.2020)
6. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу: наказ Вищого адміністративного суду України від 20.01.2015 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003760-15> (дата звернення: 22.04.2020)

**Ключові слова:** право на доступ до правосуддя, електронне правосуддя, електронний суд, електронне судочинство.

**Ключевые слова:** право на доступ к правосудию, электронное правосудие, электронный суд, электронное судопроизводство.

**Key words:** right of access to justice, e-justice, globalization processes, e-court, e-judicial.

### **ЧУЛІНДА ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри конституційного, адміністративного  
та міжнародного права  
Київського інституту інтелектуальної власності та права,  
кандидат юридичних наук, доцент*

### **ВПЛИВ ДОКТРИНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ**

У зв'язку з правовою реформою в Україні, адаптацією законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що потребує детально-го вивчення окремих положень, їх синхронізації з чинними правовими актами, зростає значення наукових розробок, які здатні впливати на правозастосовний процес.

Відрівня розвитку аналітичної юриспруденції залежить юридична досконалість законодавства. Розроблені у результаті наукових досліджень узагальнення, визначення, порівняльні характеристики, класифікації сприймаються правотворцем, переносяться до законів, кодексів, інших кодифікованих актів. Результати наукових досліджень певною мірою впливають на офіційне тлумачення, отримують своє закріплення в самих нормативно-правових актах.

Українські правознавці ще у класичних правових теоріях попередньої доби (М. Гредескул, Б. Кістяківський, Ф. Тарановський) підкрес-

лювали, що правові норми у суспільстві значною мірою залежать від наукових розробок та міркувань правознавців, засвоєння юридичного значення досягається за допомогою ґрунтовних професійних юридичних знань, володіння науково-практичними рекомендаціями. Деякі з них (М. Гредескул) включали правові доктрини до переліку джерел права.

Навіть, якщо наукові розробки не реалізовані в законодавстві, вони зберігають суттєве значення, оскільки відображають тенденції, пов'язані з системою права, а це відповідним чином впливає на те, як право функціонує, в яких напрямках відбувається його розвиток.

Слід звернути увагу на те, що однією з причин виникнення проблеми мовного вираження думки правотворця й однозначного її розуміння є те, що будь-які знаки (слова і словосполучення текстів нормативно-правових актів) – це скорочений запис їх значення. Позначена реальність, зовнішній чи духовний світ багатогранніші, ніж знаки (слова), якими їх виражають, тому слова будь-якої мови є багатозначними. Слова-синоніми завжди мають деякі нюанси, відтінки значення (тому не бажано вживати на позначення одного поняття різні слова, наприклад, *підробка, підроблення, підлог, фальсифікація*), слова-омоніми позначають різні поняття одним словом (*передача* документів – *передача* телевізійна) тощо, що має наслідком неоднозначне тлумачення і застосування правових норм, а також певною мірою пояснює помилки у правозастосовному процесі. До того ж, як відзначав Г. Кельзен, будь-який юридичний документ, як би старанно його не було складено, у більшості випадків припускає більше, ніж одне тлумачення, причому, усі ці тлумачення є законними та логічно можливими [1].

Якщо розглянути ставлення до доктринального тлумачення в різних правових системах, то у романо-германському праві доктрина займає вагомe місце, здійснюючи вплив не лише на правозастосовувача та інтерпретатора дійсного права, а й на законодавця. До доктрини звертаються члени вищих та місцевих законодавчих органів при підготовці й обговоренні проектів законів та інших нормативних актів. Для суддів континентального права є звичайним залучення до судового процесу поглядів інших юристів, виражених у спеціальних трактатах, коментарях до кодексів, монографіях і статтях. Незважаючи на відмінності, які існують в різних державах і національних правових системах, які формують романо-германську правову сім'ю, доктрина як неформальне джерело відіграє в кожній з них важливу практичну роль.

В англо-саксонській правовій сім'ї, наприклад, в Англії, праці видатних юристів визнаються джерелом права, оскільки вони містять необхідні узагальнення, аналіз як писаних, так і неписаних норм англійської конституції. На «Коментарі до законів Англії» Вільяма Блекстона (1765 р.) посилаються як на обов'язкове джерело.

В ісламському праві діяльність юристів значною мірою обмежується тлумаченням і роз'ясненням правових книг, які окремими школами були визнані як авторитетні джерела. Велике значення має іджма – єдина думка всієї ісламської спільноти, неспеціалістів і юристів, з будь-якого питання ісламського вчення про обов'язки правовірних.

Таким чином, у різних правових системах доктринальне тлумачення відіграє суттєву роль, наукові розробки правознавців здійснюють вплив на правозастосування, правотлумачення, правотворчість, загалом на розвиток права.

Наша вітчизняна правова культура має інші традиції, проте важливим є врахування у наукових дослідженнях моральних принципів і норм, які складаються у суспільстві. Наукова доктрина дає обґрунтоване уявлення про перспективи розвитку суспільних відносин, глибоке пояснення змісту діючих норм, їх мету, дію тощо. Практичне вирішення правових питань передбачає обов'язкове дослідження загальнометодологічних, загальнотеоретичних та інших спеціальних знань, отриманих науковцями у процесі самостійного опрацювання джерел. Ці знання формують правосвідомість, складають його невід'ємну частину, а, отже, беруть участь у правозастосовній практиці, трансформуючись у відповідний образ діями суб'єкта права. Отже, будь-яке правове дослідження має практичне значення. Воно завжди може бути використане у процесі з'ясування і роз'яснення чинних нормативно-правових актів. На жаль, в Україні відсутня процедура урахування пропозицій науковців, і тому багато конструктивних ідей просто не враховується, без будь-якої аргументації.

На сучасному етапі правової реформи в Україні зростає важливість використання наукових розробок, зокрема, щодо тлумачення юридичних понять у міжнародно-правових нормах, зокрема, у зв'язку із застосуванням Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Наприклад, важливим є наукове роз'яснення понять «пілотне рішення» Європейського Суду з прав людини, його відмінності від «квазіпілотного рішення» з метою реалізації можливостей, які надає Європейський Суд з прав людини для усунення певних проблем та яким чином держави можуть використовувати надані Судом можливості. Хоча поняття пілотного рішення досі не отримало чіткого визначення [2].

Досліджуючи тлумачення актів адміністративного законодавства, вчені звертають увагу на те, що адміністративне законодавство містить численну кількість оціночних понять, які мають вільний характер тлумачення («забезпечення ефективної роботи», «справедливе і шанобливе ставлення», «неповна службова відповідність» тощо) [3, с. 155]. Проблема оціночних понять потребує використання у правозастосовному процесі доктринальних досліджень.

Грунтовні наукові статті, присвячені проблемам лінгвістично-термінологічного дослідження текстів нормативно-правових актів і тлумачення окремих термінів і терміносполучень, допомагають удосконаленню мовного вираження правових норм, сприяють врахуванню особливостей текстуального оформлення правових норм при юридико-лінгвістичному тлумаченні, що розширює і поглиблює процес накопичення досвіду тлумачення [4]. Безумовно, цінними є науково-практичні коментарі судової, господарської практики, коментарі до Конституції, законів, кодексів України, які ґрунтуються на глибокому науковому аналізі й узагальненні практикитлумачення.

Отже, визначення в законодавстві України (наприклад, в законі про нормативно-правові акти) правового становища висновків спеціалістів щодо наукового (доктринального) тлумачення нормативно-правових актів здатне звести до мінімуму помилки у судочинстві, а також сприятиме ефективності правозастосовної діяльності.

### **Список використаної літератури:**

1. Kelsen H. The Law of the United Nations. – London.: Kegan Paul, 1950. – P. 13.
2. Дудаш Т. Пілотні рішення Європейського Суду з прав людини як інструмент розв'язання структурних проблем правових систем / Т. Дудаш // Право України. – 2013. – № 6. – С. 208-218.
3. Коломоець Т. О., Костенко О. І. Тлумачення актів адміністративного законодавства / Т. О. Коломоець, О. І. Костенко. – Запоріжжя : Запорізький національний університет. – 2011. – 200 с.
4. Чулінда Л. І. Юридіко-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів. Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 200 с.

**Ключові слова:** доктринальні дослідження, адаптація законодавства, оціночні поняття, тлумачення.

**Ключевые слова:** доктринальные исследования, адаптация законодательства, оценочные понятия, толкование.

**Key words:** doctrinal research, adaptation of legislation, evaluation concepts interpretation.

### **СЕРЕБРО МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,  
кандидат юридичних наук*

### **ІНДУСТРІЯ 4.0 ТА ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА**

Вперше термін «Четверта промислова революція» прозвучав в 2011 році на регіональному рівні в м. Ганновер (обговорювалася питання інноваційного розвитку Німеччини), через п'ять років це питання вже було піднято на одному із засідань Всесвітнього економічного форуму в Давосі, а у 2017 році вже 27 засідань Форуму були присвячені тематиці Індустрії 4.0.

Перша промислова революція призвела до переходу від ручного до механізованого виробництва через використання парового двигуна, друга спричинила перехід до масового виробництва, через використання електродвигуна і конвеєра, третя призвела до переходу на автоматизоване виробництво через використання комп'ютерів та інформаційних технологій. Четверта – до стирання кордонів між фізичними, цифровими та біологічними сферами через введенням у виробництво